

Siret

Prima mențiune despre evreii sireteni este reprezentată de un document din 26 ianuarie 1557, în fapt o plângere a unui grup de negustori din Siret adresată conducerii orașului Liov și îndreptată împotriva negustorilor evrei Fahlik Zeman și Lazăr. În 1774, Menases Schillinger era rabinul comunității mozaice siretene. La 30 septembrie 1777 un număr de 52 de evrei din Siret au depus jurământul față de împărăteasa Maria Tereza și coregentul Iosif al II-lea de Habsburg. În 1783, Berl Avraam și Wolf Itzig au fost desemnați drept reprezentanți ai evreilor sireteni. Primul lider al comunității evreiești din Siret a fost negustorul Mosses Schingher. În 1787 în Siret erau înregistrate 30 de familii de evrei cu 150 de suflete. Numărul evreilor din Siret a crescut, conform recensămintelor, în mod constant, după cum urmează: 1857 -1180; 1869-1828; 1880-2577; 1890-3014; 1900-3140; 1910-3178; 1930-2263; 1941-2300 persoane. Majoritatea evreilor sireteni erau mici meșteșugari, comercianți, negustori, farmaciști, medici, intelectuali. Aveau un rol semnificativ în viața economică, socială și culturală a orașului Siret. Templul Mare din Siret a fost construit în 1840, fiind unul dintre cele mai vechi lăcașe de cult mozaice din Moldova. Pe lângă Templul Mare, în orașul Siret mai existau 4 sinagogi publice și 4 sinagogi particulare. Tinerii evrei frecventau cursurile Hederului și ale școlilor de Talmud Tora. Rabinul Hager Baruch (1888–1972) a înființat în oraș o ieșivă. În localitate a funcționat societatea sacră „Chewra Kadische”. Evreii sireteni practicau un iudaism de tip ortodox. Învățământul în limba maternă la Siret a fost coordonat de către societatea „Safra Ivrya” din Cernăuți. În Siret a funcționat și o grădiniță în limba ebraică. Comunitatea mozaică din Siret administra trei tipuri de fonduri: „Fondul Leib Echner” prin intermediul căruia se acordau burse pentru elevii evrei și creștini; „Fondul Kalman Hecht” care sprijinea școlile de Talmud Tora și „Fondul Aaron Blum”. Evreii din Siret erau cunoscuți și renumiți în toată Bucovina. În perioada interbelică, în localitate s-a dezvoltat o importantă mișcare sionistă în rândurile tineretului. Organizația „Hanoar Hazoni” cuprindea numeroși tineri evrei din Siret, animați de ideea sionismului, având puternice legături cu cei din Cernăuți, Rădăuți, Gura Humorului și Suceava, pregătindu-se activ pentru emigrarea în Eretz Israel. În perioada interbelică, evreii sireteni au suferit numeroase atacuri antisemite venite din partea legionarilor și cuziștilor locali. În perioada regimului Goga- Cuza, evreilor din Siret le-au fost confiscate numeroase bunuri și proprietăți, iar activitățile lor profesionale precum și viața religioasă au fost serios perturbate. Aflați la noua frontieră dintre Regatul Român și Uniunea Sovietică, evreii sireteni s-au aflat sub o presiune formidabilă, exercitată asupra lor de către administrația antonesciană. În cursul evenimentelor dintre 21-23 ianuarie 1941, la Siret legionarii au declanșat o prigoană sălbatică împotriva evreilor. Evreul Emanuel Taubenkubel din Siret (fost funcționar la moșia Adelsberg din județul Rădăuți) a fost deposedat de 30 de saci cu făină și bătut de legionari, arestat și închis în beciul Poliției Rădăuți. Printre evreii sireteni deposedați de bunurile personale în timpul acestor evenimente, îi menționăm pe Elias Gleicher, Salomon Saldinger, Ettl Halzel ș.a. Calvarul suferințelor evreilor s-a aflat abia la începuturile sale. La 21 iunie 1941, evreii sireteni au fost strânși în piață și apoi, încolonați, au parcurs distanța de 12 km până la Dornești pe jos. Printre ei se aflau femei, bătrâni și copii. Apoi, îmbarcați în vagoane au fost duși în partea de sud a României, călătoria durând 14 zile în condiții extrem de grele, fără alimente sau apă suficientă. Ajunși la Craiova, evreii au fost împărțiți în două grupuri: un grup a rămas în localitate, iar al doilea grup a fost dus la Calafat pe Dunăre. Ulterior, după un periplu la fel de dureros, aceștia au fost aduși, în vederea deportării, la Rădăuți. În Siret rămăseseră doar 18 evrei. Zece dintre aceștia „bătrâni ortodocși îmbrăcați în caftane” au fost arestați cu aprobarea generalului Olimpiu Stavrat, comandantul Diviziei 7 Infanterie și executați lângă podul de peste

râul Siret. La Siret, au fost devastate 24 de magazine evreiești, pagubele fiind cifrate la două milioane de lei. Evreii sireteni au fost evacuați în ziua de 19 iulie 1941 în baza ordinului „Basarab”. Un număr de 250 evrei au fost trimiși la Rădăuți, fiind netransportabili, bolnavi sau infirmi. Evreii evacuați din Siret și alte localități limitrofe au fost plasați într-un „cartier special evreiesc, o parte în casele de rugăciune mozaice”, însă sub pază. Evreii valizi erau folosiți la diferite munci (precum repararea și întreținerea drumurilor, curățirea locurilor virane de bălării, împrăștierea prundișului pe șosele, descărcarea/încărcarea vagoanelor cu muniții din Garnizoana Rădăuți). Evreii folosiți la aceste munci erau aprovizionați de către Comunitatea Israelită, ei nefiind plătiți de către autorități pentru activitățile prestate. Evreii sireteni au fost transportați la Calafat și Craiova. De aici au fost aduși la Rădăuți în ziua de 28 iulie 1941, iar o altă parte au fost transportați la Prefectura Dorohoi. La 29 august 1941 un număr de 1795 de evrei evacuați din Siret și Dolj au fost aduși la Rădăuți de către delegatul Legiunii de Jandarmi Dolj. Evreii originari din Siret au fost cazați în Rădăuți, iar 587 evrei proveniți din județul Dolj au fost predați, prin Legiunea de Jandarmi Rădăuți, Prefecturii Dorohoi. Comunitatea mozaică din Siret a fost deportată în Transnistria la 15 octombrie 1941. Mulți au decedat din cauza condițiilor inumane la care au fost supuși. Începând cu 1944, supraviețuitorii au început să se repatrieze. Foștii deportați au venit din diverse ghetouri și lagăre ale Transnistriei: Tiraspol, Berezovka, Golta, Domenovka, Odesa, Mostvoi, Trihati, Razdelnaia, Oceakov, Slivina, Șargorod, Grosilovo și Varvarovka. Până la finele lui martie 1944 au putut fi repatriate doar 2411 persoane. Comunitatea mozaică din Siret a depus, după 1945, eforturi deosebite în vederea ajutorării membrilor săi și a refacerii - după deportarea în Transnistria - activității comunitare. În calitate de rabin al Comunității mozaice din Siret, Josif Stern a dat o declarație în care a arătat că, alături de rabinul Baruch Kager, proaspăt întorși din Transnistria la Rădăuți, s-au deplasat la Siret pentru a-și vedea și evalua starea bunurilor părăsite încă din iunie 1941, cu puțin timp înainte de începerea războiului cu U.R.S.S. Evreii sireteni au fost ajutați de către Joint și Congresul Mondial Evreiesc (cu centrul la Rădăuți). Treptat, toți evreii sireteni au emigrat în SUA, Israel ș.a.

Surse:

SJAN fond *Prefectura județului Rădăuți*, dosar 145/1941, f. 116-128; dosar 146/1941, 76-80; fond *Comunitatea Evreiască Siret*, dosar 20/1948, f. 13; fond *Prefectura județului Siret*, dosar 18/1921, f. 12-16; dosar 75/1920, f. 67;

Arhivele Naționale Istorice Centrale - București (A.N.I.C.), fond *Iancu Flondor*; fond *Casa Regală*; fond *Consiliul Aulic de Război al Bucovinei*, pachet VII, dosar 61/1777, f. 1-9;

Jean Ancel, *Contribuții la istoria României*, volumul 1, partea I. *Problema evreiască 1933-1944*, București, Editura Hasefer, 2001;

Jean Ancel, *Contribuții la istoria României*, volumul 2, Partea a doua, p. 43;

Sabin Manuilă (coordonator), *Recensământul general al populației României*, volumul 2, Neam, Limbă Maternă, Religie, București, Editura Institutului Central de Statistică, 1938, pp. 356-358.

[Daniel Hrenciuc]